

Normy prawne dotyczące rozpowszechniania programów komputerowych oraz ochrony praw autorskich. Rodzaje licencji.

Prawo autorskie

Podstawy ochrony twórczości i
własności intelektualnej

Podstawy prawne prawa autorskiego

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Podstawy prawne prawa autorskiego

Ustawa z 1994 roku gwarantuje twórcom osobiste i majątkowe prawa autorskie chroniące ich utwory.

Nowelizacja ustawy

Nowelizacja z 2007 roku odzwierciedla dynamiczny rozwój regulacji ochrony własności intelektualnej w Polsce.

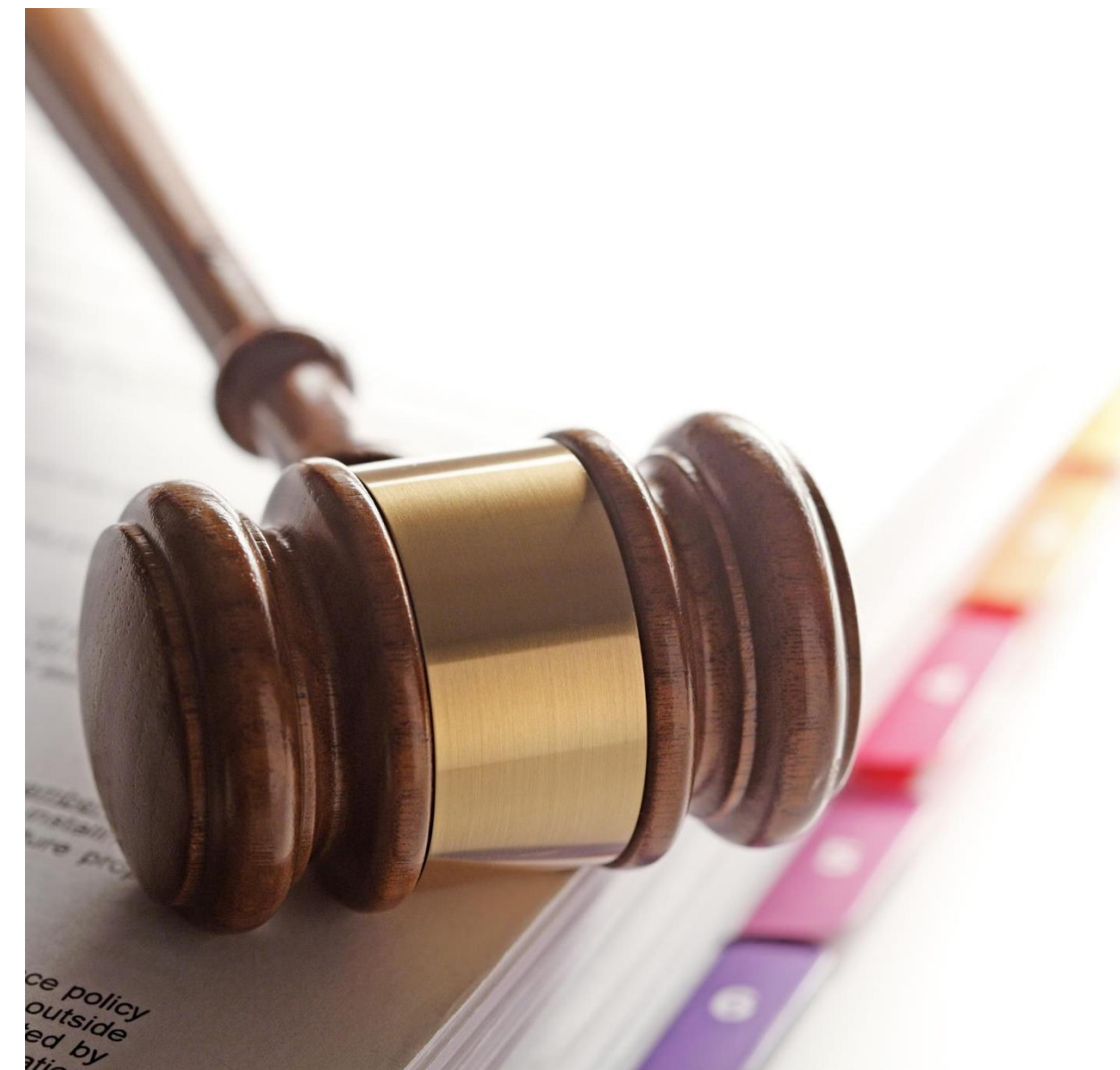
2024 – kluczowa nowelizacja ze zmienioną strukturą ochrony prawa autorskiego i wdrożeniem unijnych dyrektyw.

Zakres ochrony prawnej

Ochrona prawna obejmuje różne dziedziny sztuki i technologii, niezależnie od wartości estetycznej utworu.

Znaczenie ustawy dla twórców

Ustawa zapewnia twórcom bezpieczeństwo prawne i możliwość egzekwowania swoich praw w praktyce.

Podstawa prawna

Dz. U. nr 24 z 4.02.1994 r. – ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych, gwarantuje twórcy autorskie prawa osobiste oraz prawo majątkowe. Twórca programu posiada wyłączne prawo do korzystania z utworu oraz rozporządzania nim.

Nowelizacja ustawy nr 24 z 4.02.1994 r. została wprowadzona 9 maja 2007 r.

Podsumowanie najnowszych zmian:

2009 - 2022 – seria dostosowań i integracja z innymi aktami.

2024 - największa nowelizacja wdrażająca dyrektywy unijne (SATCAB II, DSM).

Ustawa z 26 lipca 2024 (Dz.U. 2024 poz. 1254), obowiązuje od 20 września 2024.

Uwzględnia: tantiemy online, odpowiedzialność platform, klauzulę bestselerową, mediacje UKE.

2025 - aktualizacja tekstu jednolitego uwzględniająca powyższe nowelizacje.

Elementy
utworu i
warunki
ochrony

Koncepcja ochrony

Rozróżniamy trzy elementy utworu:

- treści utworu,*
- sposobu przedstawienia tej treści, określanego też jako forma wyrażenia,*
- nośnik materialny, na którym utwór jest utrwalony;*

Koncepcja ochrony utworu

Warunki ochrony utworu

Utwór musi być efektem działalności twórczej, mieć indywidualny charakter i być ustalony w jakiegokolwiek formie.

Elementy utworu

Trzy podstawowe elementy to treść, forma wyrażenia oraz nośnik materialny utworu.

Ochrona prawna i utrwalenie

Ochrona prawna powstaje z chwilą ustalenia utworu bez formalności, a utrwalenie umożliwia jego udostępnienie.

Przykłady chronionych utworów

Chronione są fotografie, artykuły, muzyka, rysunki, filmy, książki, strony internetowe i programy komputerowe.

Ochronie prawem autorskim

podlega utwór, który spełnia jednocześnie:

- jest przejawem działalności twórczej,*
- ma indywidualny charakter,*
- został ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia;*

Działalność twórcza (oryginalność)

jest działaniem kreatywnym, tworzącym coś nowego, oryginalnego, coś czego dotąd nie było;

z ochrony prawnej korzystają zarówno utwory o wysokich walorach literackich lub artystycznych, jak i utwory miernej wartości;

dla ochrony prawnego autorskiej nie ma znaczenia wartość utworu, jego walory estetyczne czy moralne, ani jego treść merytoryczna;

Indywidualny charakter

niepowtarzalny charakter formy przejawiający się w ujęciu tematu i sposobie jego wyrażenia decydują o charakterze utworu, piętno osobiste;

Ustalenie utworu

jest jego uzewnętrznieniem, nadaniem mu takiej postaci, również nietrwałej, która pozwala na zapoznanie się z utworem co najmniej jednej osobie poza samym twórcą np. wygłoszenie przemówienia lub wykładu, wykonanie improwizacji słownej lub muzycznej;

UWAGA

Dla powstania ochrony prawnego-autorskiej nie jest wymagane dopełnienie żadnych formalnych wymogów.

Ochrona powstaje z chwilą ustalenia utworu i każdy, kto stworzył utwór może domagać się, by był uznawany za jego autora

Umieszczanie zastrzeżeń typu noty „copyright” lub „©”. pomaga chronić pracę twórczą przed kradzieżą lub plagiatem. Informują jedynie o autorstwie lub podmiocie, który rości sobie do tego prawo nie wymaga żadnych czynności prawnych i faktycznych.

Utrwalenie utworu

polega na sporządzeniu pierwszego nośnika materialnego, tzn. nadaniu utworowi takiej postaci materialnej, która umożliwia zapoznanie się z utworem dowolnej liczbie osób

w dowolnym czasie, np. sporządzenie rękopisu lub maszynopisu, nagranie utworu muzycznego na taśmie, wykonanie obrazu, filmu;

Utwór musi być ustalony, ale nie musi być utrwalony

Utworem

jest przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, utrwalony w jakiegokolwiek postaci.

Utworami są m.in.: fotografie, artykuły, utwory muzyczne, utwory rysunkowe, prace uczniów, wypracowania, prezentacje multimedialne, filmy, książki, strony www, programy komputerowe – noszące znamię indywidualnych cech osoby, która je stworzyła.

Chronionymi utworami są zarówno utwory dokończone, jak i niedokończone, plany, szkice, wersje próbne.

Zakres ochrony prawnej

Utwory objęte i nieobjęte ochroną

Utwory objęte ochroną

Prawo autorskie chroni twórcze utwory o indywidualnym charakterze, zapewniając ochronę ich oryginalności.

Materiały nieobjęte ochroną

Nie są chronione urzędowe dokumenty, znaki, proste informacje, akty prawne, programy radiowe i telewizyjne czy prognozy pogody.

Brak cech twórczości

Metody pracy, idee, koncepcje, teorie i elementy bez oryginalności nie podlegają ochronie prawnej.

Ochrona zbiorów i baz danych

Zbiory i bazy danych mogą mieć ochronę, jeśli ich układ i dobór mają charakter twórczy, mimo obecności materiałów niechronionych.

Ochroną nie są objęte

Ze względu na brak przesłanek przejawu działalności twórczej i indywidualnego charakteru nie podlegają ochronie prawem autorskim:

- metody pracy,
- procesy twórcze,
- procedury (np. biurowe),
- koncepcje matematyczne,
- metody i zasady działania,
- proste informacje prasowe,
- technika tworzenia utworu,
- akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
- odkrycia (twierdzenia i odkrycia fizyczne i chemiczne).
- idee i pomysły chyba, że są wyrażone oryginalną formą, pomysły i tematy badawcze oraz teorie i fakty naukowe,
- znane powszechnie od dawna formy plastyczne, przestrzenne lub muzyczne,
- elementy utworów pozbawione charakteru twórczego np. typowe tabele i rysunki, zestawienia pozbawione oryginalnej koncepcji

UWAGA

Zbiory, antologie, wybory, bazy danych spełniające cechy utworu są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeśli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter, bez uszczerbku dla praw wykorzystywanych utworów.

Prawa twórcy

Autorskie prawa osobiste i majątkowe

Autorskie prawa osobiste

Prawa osobiste powstają z chwilą ustalenia utworu, są niezbywalne i trwają po śmierci twórcy.

Zakres praw osobistych

Obejmują prawo do autorstwa, nadzoru, oznaczania i nienaruszalności treści utworu.

Autorskie prawa majątkowe

Prawa majątkowe można dziedziczyć, przekazywać umowami i trwają 70 lat po śmierci twórcy.

Zakres praw majątkowych

Obejmują korzystanie, rozporządzanie utworem i prawo do wynagrodzenia za jego wykorzystanie.

Twórca

Twórca jest osoba, której nazwisko uwidoczniono w tym charakterze na egzemplarzach utworu lub której autorstwo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu.

Prawa twórcy dzielą się na:

- autorskie prawa osobiste,
- autorskie prawa majątkowe.

Autorskie prawa osobiste

Autorskie prawa osobiste przysługują zawsze twórcy utworu;

Autorskie prawa osobiste

- prawo do autorstwa utworu,
- prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.
- prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności,
- prawo do oznaczania utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo udostępniania go anonimowo,
- prawo do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania,

Prawa szczegółowe twórcy

- do wycofania utworu z obiegu przez twórcę,
- dostępu do utworu znajdującego się u nabywcy,
- do sprzeciwienia się zniszczeniu utworu plastycznego,
- do odstąpienia lub wypowiedzenia zawartych z nim umów,
- do przeprowadzenia nadzoru autorskiego (korekty) przed rozpowszechnieniem utworu,

Autorskie prawa osobiste

przysługują twórcy utworu i powstają z chwilą ustalenia utworu,

- nie można ich się zrzec,
- nie podlegają dziedziczeniu,
- nie są ograniczone w czasie,
- nie wygasają po śmierci twórcy;

Autorskie prawa majątkowe

- mogą być dziedziczone,
- mogą być przedmiotem obrotu prawnego, umowy:
 - o przeniesienie praw,
 - o korzystanie z praw,
 - licencyjnej.

Autorskie prawa majątkowe

- prawo do korzystania z utworu,
- prawo rozporządzania utworem na wszystkich polach eksploatacji,
- prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu.
- trwają przez cały czas życia twórcy i 70 lat po jego śmierci,
- jeżeli twórca nie jest znany - 70 lat od daty pierwszego rozpowszechnienia utworu;
- jeżeli z mocy ustawy autorskie prawa majątkowe przysługują innej osobie niż twórca 70 lat liczy się od daty rozpowszechnienia utworu,

Współautor

Współautorem się jest albo się nie jest tylko ze względu na faktyczny twórczy i indywidualny udział w tworzeniu dzieła wspólnego.

Fakt współautorstwa nie może wynikać z umowy zawartej między potencjalnymi twórcami.

Prawa majątkowe przysługują pracodawcy

Jeżeli pracownik stworzył utwór w ramach swoich obowiązków pracowniczych, autorskie prawa majątkowe przysługują pracodawcy, chyba że co innego wynika z postanowień umowy.

Dozwolony
użytek i
własność
intelektualna

Użytek osobisty, publiczny i prawa pokrewne

Dozwolony użytek osobisty

Prawo pozwala korzystać z utworów dla własnych potrzeb w kręgu bliskich osób bez konieczności opłat lub zgody autora.

Dozwolony użytek publiczny

Użytek publiczny umożliwia nieodpłatne korzystanie z utworów w celach edukacyjnych, naukowych i kulturalnych z podaniem źródła i autora.

Pojęcie własności intelektualnej

Własność intelektualna obejmuje prawa do znaków towarowych, wzorów, wynalazków oraz ochronę przed nieuczciwą konkurencją.

Prawo cytatu i przedruku

Prawo cytatu pozwala na przytaczanie fragmentów utworów do celów krytyki, analizy, nauczania, a prawo przedruku na wykorzystanie materiałów informacyjnych.

Dozwolony użytek osobisty

osoba mimo że nie ma prawa autorskiego do utworu - może z niego korzystać dla własnych prywatnych potrzeb w kręgu osób pozostających w związku osobistym, bez ponoszenia opłat. Każdy może korzystać z już rozpowszechnionych utworów we własnym zakresie.

Dozwolony użytek publiczny

polega na ustawowym zezwoleniu na nieodpłatnie korzystanie z utworów do realizacji określonych celów, np. dydaktycznego, informacyjnego, naukowego i kulturalnego. Należy zawsze podawać autora i źródło.

Szkoła jako instytucja oświatowa

Szkoła jako instytucja oświatowa może korzystać z utworów w celach dydaktycznych na szczególnych zasadach. Uprawnienia te mieszczą się w tzw. użytku publicznym, wynika to bezpośrednio z art. 27 ust. 1.

Nauczyciele mogą wykorzystywać cudzy utwór bez potrzeby uzyskania zezwolenia jego autora i bez stosownej opłaty, warunkiem jest działanie w ramach instytucji oświatowej, cel dydaktyczny, brak charakteru komercyjnego, oraz zachowanie limitów (kopiowanie do 25 % lub całych drobnych utworów).

Pojęcie „własność intelektualna”

obejmuje prawa do:

- znaków towarowych,
- znaków usługowych,
- wzorów przemysłowych,
- ochrony przed nieuczciwą konkurencją,
- nazw firmowych i oznaczeń handlowych,
- wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej,
- wszelkie inne prawa w dziedzinach: przemysłowej, naukowej, literackiej i artystycznej

Prawo przedruku.

Wolno wykorzystywać w celach informacyjnych w prasie, radiu i telewizji już rozpowszechnione sprawozdania o aktualnych wydarzeniach, aktualne artykuły na tematy polityczne, gospodarcze lub religijne (chyba że zostało wyraźnie zastrzeżone, że ich dalsze rozpowszechnianie jest zabronione) aktualne wypowiedzi i fotografie reporterskie.

Można rozpowszechniać krótkie wyciągi sprawozdań i artykułów, przeglądy publikacji z utworów rozpowszechnionych (np. przeglądanie prasy na stronach internetowych), mowy wygłoszone na publicznych zebraniach i rozprawach oraz krótkie streszczenia rozpowszechnionych utworów.

(art. 25 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Warunki:

Musi to służyć celom informacyjnym.

Należy podać źródło i autora (chyba że jest to niemożliwe).

Nie wolno naruszać zastrzeżeń autora dotyczących dalszego rozpowszechniania.

Prawo cytatu.

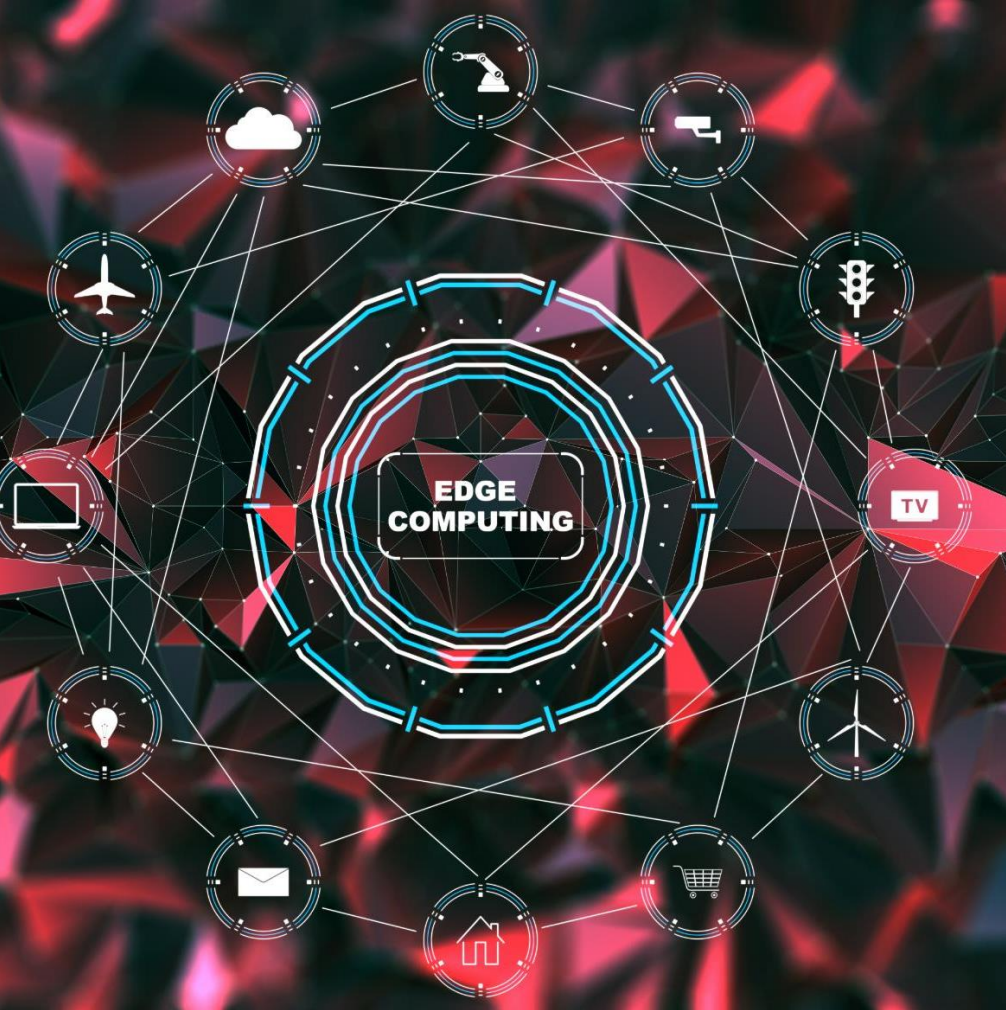
We wszelkich utworach stanowiących samoistną całość (np. w wypracowaniu) można przytaczać urywki już rozpowszechnionych utworów lub nawet drobne utwory w całości. (art. 29 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) oraz jego rozszerzenie w art. 29¹ dla podręczników i wypisów.

Należy robić to tylko w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości (np. w plastycznym kolażu czy w eseju).

Wolno cytować, ale tylko w podanych wyżej celach i zakresie, dla użycia cytatu w żadnym wypadku nie może być uzasadnieniem fakt, że samodzielne opracowanie jakiegoś tematu jest pracochłonne lub trudne.

Wolno w celach dydaktycznych i naukowych umieszczać drobne utwory lub fragmenty większych dzieł w podręcznikach i wypisach.

Creative Commons

Creative Commons – co to jest?

Definicja Creative Commons - Uznanie autorstwa

Creative Commons to zestaw licencji umożliwiających legalne i przejrzyste dzielenie się utworami cyfrowymi.

Korzyści licencji CC

Licencje CC ułatwiają dostęp do zdjęć, muzyki, tekstów i filmów bez konieczności każdorazowej zgody autora.

Zastosowanie w edukacji

Licencje CC pozwalają nauczycielom i uczniom korzystać z materiałów dydaktycznych bez obawy o naruszenia praw autorskich.

Zasady korzystania z CC

Każda licencja CC ma specyficzne zasady, które należy dokładnie przeczytać i przestrzegać dla etycznego użycia treści.

Rodzaje licencji Creative Commons

Licencja CC BY (Attribution)

Uznanie autorstwa

Pozwala na kopiowanie, rozpowszechnianie i modyfikowanie utworu z podaniem autora.

Licencja CC BY-SA (Attribution-ShareAlike)

Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach

Wymaga udostępniania pochodnych dzieł na tej samej licencji co oryginał.

Licencja CC BY-NC (Attribution-NonCommercial)

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne

Umożliwia korzystanie tylko w celach niekomercyjnych z podaniem autora.

Licencja CC0 Zero

Brak praw autorskich / Zrzeczenie się praw

Twórca zrzeka się praw, utwór trafia do domeny publicznej bez ograniczeń.

Praktyczne zastosowania prawa autorskiego

Case study – zdjęcia z Internetu w prezentacji szkolnej

Legalność zdjęć z Internetu

Zdjęcia można używać legalnie, jeśli pochodzą z legalnych źródeł i mają odpowiednią licencję.

Licencje Creative Commons

Zdjęcia na licencjach Creative Commons można wykorzystywać, podając autora lub bez ograniczeń w przypadku CC0.

Dozwolony użytek edukacyjny

Użytek edukacyjny pozwala na korzystanie z materiałów w celach dydaktycznych, ale z ograniczeniami dotyczącymi rozpowszechniania.

Sprawdzanie licencji zdjęć

Warto sprawdzać licencje zdjęć, korzystając z filtrów wyszukiwania lub serwisów z darmowymi zdjęciami.

Zadanie

- 2.1_cw1_prawo_autorskie

Pytania sprawdzające

Pytania sprawdzające

1. Co to jest prawo autorskie?
2. Jakie są autorskie prawa osobiste i majątkowe?
3. Na czym polega dozwolony użytek?
4. Jakie są rodzaje licencji oprogramowania?
5. Co oznacza skrót EULA?
6. Jakie są konsekwencje naruszenia prawa autorskiego?

Odpowiedzi do pytań

1. Prawo autorskie to zbiór norm chroniących twórczość i własność intelektualną.
2. Prawa osobiste są niezbywalne, prawa majątkowe można przenosić i dziedziczyć.
3. Dozwolony użytek pozwala korzystać z utworów w celach prywatnych lub edukacyjnych.
4. Licencje: OEM, Retail, Freeware, Shareware, GPL, Creative Commons.
5. EULA to End User License Agreement – umowa licencyjna użytkownika końcowego.
6. Konsekwencje: grzywna, odpowiedzialność cywilna, kara więzienia do 5 lat.

Źródło

- <http://www.prawoautorskie.gov.pl>
- Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 nr 24)
- Creative Commons – <https://creativecommons.pl>
- Golat R., Prawo autorskie i prawa pokrewne, Wydawnictwo C.H.Beck
- Materiały Microsoft (EULA Windows 11)